

1. עונשין ממון מן הדין

1. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

/מתני'/. ארבעה אבות נזיקין: השור, והבור, והמבעה, וההבער. לא הרי השור כהרי המבעה, ולא הרי המבעה כהרי השור. ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים, כהרי האש שאין בו רוח חיים. ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק, כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק. הצד השווה שבהן - שדרכן להזיק ושמירתן עליך. וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

2. תוספות מסכת בבא קמא דף ב עמוד א ד"ה ולא זה

וקצת קשה דמשמע דעונשין ממון מן הדין ובמכלתין תניא כי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין ומיהו בפרק הפרה (לקמן מט: ושם) דריש ליה לדרשה אחרינא שעל עסקי פתיחה וכרייה באה לו או להביא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון (לקמן נא). [וע' תוס' לקמן ד: ד"ה ועדים].

3. חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב ד"ה אבל במחוברת

וכן במתניתין דקתני לא ראי זה כראי זה משמע נמי דעונשין מן הדין דלא אמר אלא שאין ללמוד את הקל מן החמור הא חמור מן הקל ילפינן.

4. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ג עמוד א

ותניא: נזיר להזיר - לעשות כינויי נזירות כנזירות, וידות נזירות כנזירות; אין לי אלא בנזירות, בנדרים מניין? ת"ל: איש... כי יפליא לנדר נזיר להזיר לה', מקיש נזירות לנדרים ונדרים לנזירות, מה נזירות עשה בו ידות נזירות כנזירות, אף נדרים עשה בהם ידות נדרים כנדרים; ומה נדרים עובר בבל יחל ובבל תאחר, אף נזירות עובר בבל יחל ובבל תאחר; ומה נדרים - האב מיפר נדרי בתו ובעל מיפר נדרי אשתו, אף נזירות - האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו.

5. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ד עמוד ב

אמר מר: ומה נדרים - האב מיפר נדרי בתו ובעל מיפר נדרי אשתו, אף נזירות - האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו. למה לי היקשא? תיתי במה מצינו מנדרים! דילמא גבי נדרים הוא דמיפר, משום דלא אית ליה קיצותא, אבל גבי נזירות דאית ליה קיצותא, דסתם נזירות ל' יום - אימא לא, קמ"ל.

6. ר"ן מסכת נדרים דף ד עמוד ב ד"ה תיתי במה מצינו

תיתי במה מצינו מנדרים - הא דאקשי הכא גבי הפרה ולא אקשי לעיל גבי ידות הך פירכא משום דידות למלקות נמי מייתי להו ואין עונשין מן הדין אבל גבי הפרה שייך למפרך תיתי במה מצינו.

7. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מד עמוד א - עמוד ב

לכדתניא: משרת - ליתן טעם כעיקר. שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין - חייב. מכאן אתה דן לכל התורה כולה: ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם, ואין איסורו איסור הנאה, ויש היתר לאיסורו - עשה בו טעם כעיקר. כלאים, שאיסורו איסור עולם, ואיסורו איסור הנאה, ואין היתר לאיסורו - אינו דין שיעשה טעם כעיקר... אלא: יליף מגיעולי נכרים, גיעולי נכרים לאו טעמא בעלמא הוא - ואסור, הכא נמי - לא שנא

8. ר"ן על הרי"ף מסכת חולין דף לה עמוד ב

והא דאמר רבי יוחנן בפ' בתרא דע"ז טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו לא קשיא דאע"ג דטעם כעיקר דאורייתא אין לוקין עליו דאי לרבנן דגמרי לה מק"ו דנזיר דאין איסורו איסור עולם וכדאיתא בפ' אלו עוברין (שם) אין לוקין

עליו דאין עונשין מן הדין ולרבי עקיבא נמי דגמר לה מבנין אב דגיעולי עובדי כוכבים אין לוקין עליו דהא לית בהו אלא עשה

9. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב ד"ה תולדה דקרן
כתב מהר"א ז"ל קשיא לפי המכילתא דסבירא ליה אין עונשין מן הדין אם כן לא מחייב אתולדת

10. גליון הש"ס בבא קמא ב. ד"ה בא"ד ובמכלתין תניא
וכן עוד במכילתא פרשת משפטים בפסוק וטבחו אן מכרו אם על הטביחה חייב על המכירה לכ"ש אלא שאין עונשין מן הדין.

11. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עג עמוד א
מה נערה המאורסה, שלא בא אלא לפוגמה - אמרה תורה ניתן להצילה בנפשו, רודף אחר חבירו להרגו - על אחת כמה וכמה. - וכי עונשין מן הדין? - דבי רבי תנא: הקישא הוא, כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, וכי מה למדנו מרוצח? מעתה, הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מקיש רוצח לנערה המאורסה: מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו - אף רוצח ניתן להצילו בנפשו

12. רש"י מסכת סנהדרין דף עג עמוד א ד"ה הקישא הוא
הקישא הוא - שהוקש רוצח לנערה המאורסה, וכל היקש וגזירה שוה המופנת הרי הוא כמפורש במקרא ועונשין ממנו לפי שלא ניתנה למדרש מעצמו, אבל מקל וחומר שאדם דן קל וחומר מעצמו אף על פי שלא קבלו מרבו - אין עונשין ממנו, כדילפינן במכות (יד, א).

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סד עמוד ב
אמר רב אחא בריה דרבא: העביר כל זרעו - פטור, שנאמר מזרעך ולא כל זרעך

14. מהרש"א חידושי הלכות מסכת סנהדרין דף סד עמוד ב ד"ה גמרא ומזרעך
גמרא ומזרעך ולא כל זרעך כתב הסמ"ג לאוויין מ' ויש בזה טעם לתשובת המינים מפני שבמיתת ב"ד מתכפרין המומתין וזה עשה כ"כ עבירה גדולה שאין הקדוש ברוך הוא רוצה שיהא לו כפרה ומזה הטעם אני אומר כו' עכ"ל ע"ש ומזה נראה לתת טעם הא דאמרינן בכל דוכתא דאין עונשין מן הדין אף על גב דק"ו מדה היא בתורה מכ"מ אין לדון כן לענין עונש דאימא זה שעשה עבירה החמורה מזו אינו מתכפר בעונש המפורש בקלה ממנה וק"ל:

15. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה א
מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה עשה הוא, ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וגו' הרי למדת שהן בלא תעשה ואף על פי שיש בהן סימן אחד, וכל שכן שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל שאיסור אכילתם בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל אותה תאכלו.

16. מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה א
מכלל שנאמר וכל בהמה וכו'. בבא זו מפורשת בספרא בביאור. ודע שאין לתמוה על מה שאמרו שלא מיני בהמה וחיה טמאין בא ק"ו מחזיר שפן וארנבת ממ"ש אין מזהירין מדין ק"ו לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מכלל עשה מן התורה בביאור וכיון שכן אפשר ללאו שלהן לבא מק"ו:

17. רש"י מסכת בבא קמא דף ט עמוד ב ד"ה שחבתי
שחבתי בשמירתו - שנתחייבתי לשומרו.

18. רש"י מסכת בבא קמא דף ט עמוד ב ד"ה הכשרתי את נזקו

הכשרתי את נזקו - כלומר אם הזיק הכשרתי וזימנתי אותו הזיק שלא שמרתיו יפה כך מצאתי לישנא אחרינא הכשרתי את נזקו עלי להכשיר ולתקן את נזקו כלומר אני חייב לשלם, מפי מורי.

19. חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב ד"ה אבל במחוברת

ואי קשיא לך דמשמע דאין עונשין מן הדין אף בנזיקין וכדאמר' במכילתא תניא כי יפתח איש בור או כי יכרה אם על פותח חייב על כורה לא כ"ש ללמדך שאין עונשין מן הדין, מסתברא לי דלא אמרו כן אלא בנזקי בור מפני שהוא חדוש וליכא בכלהו נזיקין דכותיה לפי שאין דרכו לילך ולהזיק ועוד שאינו שלו ואפ"ה עשאו הכתוב כאילו הוא שלו ועוד שהנזק בא לרשותו של מזיק דהיינו חלל הבור ואין עונשין מדין כזה שאין לך בו אלא חדושו אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין בהן מן הדין,

20. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א ד"ה הצד השוה (בשם המהר"י כ"ץ)

הצד השוה וכו'. משמע הכא דעונשין מן הדין וכו' ככתוב בתוספות. וי"ל דלא פליגי דבמכלתין לא אתא לאשמועינן בחיוב ממון אלא באיסור תקלה דאין עונשים מן הדין בדיני שמים דאשכחן בנזקים עונש בדיני שמים גבי שור וגם בעליו יומת ואמרינן בידי שמים אבל ממון עונשין כדמוכח הכא ולקמן בפרק הפרה. ע"כ. גליון ממהר"י כ"ץ.

21. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נא עמוד א

בור של שני שותפין היכי משכחת לה? הניחא אי סבירא לן כר"ע, דאמר בור ברשותו חייב, משכחת לה בחצר של שניהם ובור של שניהם והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן, אלא אי סבירא לן בור ברשותו פטור, היכי משכחת לה דחייב עליה? ברה"ר. וברה"ר בור של שני שותפין היכי משכחת לה? אי דשוו שליח תרוייהו, ואמרי ליה זיל כרי לן ואזל כרה להו, אין שליח לדבר עבירה!

22. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מב עמוד ב

והא דתנן: השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, שילח ביד פיקח - פיקח חייב; ואמאי? נימא: שלוחו של אדם כמותו! שאני התם, דאין שליח לדבר עבירה, דאמרינן: דברי הרב ודברי תלמיד - דברי מי שומעים?